

שמעו דבר ה' בית יעקב

שְׁמַעוּ דְבַר ה' בֵּית יַעֲקֹב וְכָל מִשְׁפְּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל ... כֹּה אָמַר ה' מִה מִצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עוֹל כִּי רָחֳקוּ מֵעֲלֵי וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיִּהְיֶה בְּלֹא יָדָא. (ירמיהו ב ד).¹

שמות רבה כז ט פרשת יתרו – שמעו ותחי נפשכם

"וישמע יתרו" - זהו שכתוב: "שמעו דבר ה' בית יעקב וכל משפחות בית ישראל" (ירמיהו ב ד).² זהו שאמר הכתוב: "בני אם ערבת לרעך, תקעת לזר כפך... נלכדת באמרי פיך..." (משלי ו א-ג) - אמר רבי נחמיה: נאמרה על החברים.³ כל הימים שאדם חבר, לא אכפת לו בצבור ואינו נענש עליו. נתמנה אדם בראש ונטל טלית,⁴ לא יאמר: לטובתי אני נזקק, לא אכפת לי בצבור. אלא כל טורח הצבור עליו. אם ראה אדם מעביר בַּיָּא על חברו,⁵ או עובר עבירה ולא ממחה בידו, הוא נענש עליו. ורוח הקדש צווחת: "בני אם ערבת לרעך" - אתה ערב עליו ... אלו ישראל, שהם ערבים בינם ובין הקב"ה ... לכך, בדין הוא שתשמעו, הוי: "שמעו דבר ה' בית יעקב". ואם לאו, תענשו בערבות, הוי: "בני אם ערבת לרעך".⁶

דבר אחר: "שמעו דבר ה' - זהו שכתוב: "הטו אוזניכם ולכו אלי, שמעו ותחי נפשכם" (ישעיה נה ג) - היאך חביבים ישראל שהוא מפתה אותם!⁷ אמר להם: אם יפול אדם מראש הגג, כל גופו לוקה. והרופא נכנס אצלו ונותן לו רטייה בראשו וכן בידיו וכן ברגליו ובכל אבריו - נמצא כולו רטיוט. אני איני כך, אלא רמ"ח אברים באדם הזה, והאוזן אחד מהם. וכל הגוף מלוכלך בעבירות, והאוזן שומעת, וכל הגוף מקבל חיים, הוי: "שמעו ותחי נפשכם". לכך אמר: "שמעו דבר ה' בית יעקב".⁸

¹ הפטרת שבת פרשת מסעי, בין אם נפרדת ובין אם מחוברת עם פרשת מטות כמו השנה, לעולם תהיה הפטרה שנייה של פורענות, הלכותה כקודמתה (בפרשת מטות או פנחס) מספר ירמיהו ומשיכה במקום שהראשונה פסקה. ימי בין המצרים עומדים בצל דמותו של ירמיהו הנביא, נביא הזעם והחורבן, עליו כבר הרחבנו בדברינו [הנביא ירמיהו](#) בפרשת מסעי בשנה האחרת. ראו גם דברינו [דברי ירמיהו](#) בפרשת פנחס על הפטרת הפורענות הראשונה. השבת אנחנו ממשיכים בהפטרת "שמעו דבר ה' בית יעקב", שהיא כאמור המשך ישיר להפטרת שבת שעברה ויכולה להצטרף להפטרות עוקבות אחרות כגון אליהו בהר הכרמל (מלכים א יז-יח) - הפטרת פרשת כי תשא, ואליהו בהר חורב (מלכים א יח-יט) - הפטרת פרשת פנחס. ומי שמכיר עוד 'הפטרות המשך', אגא יחיש שמועתו הטובה אלינו במהרה.

² יש לא מעט פסוקים בנביאים המתחילים ב: "שמעו דבר ה'", חלקם נראה גם להלן. אין בידינו מקור מדרש זה לדעת לאיזה מהם מכוון המדרש, מה גם שהמעתיקים והמלבי"דים מקצרים בד"כ בציטוטי הפסוקים (ע"מ להרוויח מקום). בנוסח המודפס שבידינו (א.א. הלוי) מופיע ההמשך "בית יעקב" וגם לפי תוכן המדרש, המדבר על ערבות, נראה שכוונתו לפסוק מהפטרת השבת בירמיהו, שהוא חיובי, אך גם דורש ותובע. לפיכך, הבאנו את הפסוק בהרחבה: "שְׁמַעוּ דְבַר ה' בֵּית יַעֲקֹב וְכָל מִשְׁפְּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל".

³ חבר הוא מי שמקפיד ומדקדק במצוות כמו דיני טומאה וטהרה ומצוות התלויות בארץ (הפרשת תרומות ומעשרות באופן מלא). ראו עירובין לב ע"ב, חגיגה כג ע"א ועוד. החברים היו מקפידים לאכול וללמוד בחבורות משלהם, מה שיצר גם אנטגוניזם מול עמי הארצות. גם המשפט העממי "עשה לך חבר", נראה שבמקור התכוון לחבורה שכזו. ראו אבות דרבי נתן נוסח א פרק ח: "וקנה לך חבר, כיצד? מלמד שיקנה אדם חבר לעצמו שיאכל עמו וישתה עמו ויקרא עמו וישנה עמו וישן עמו ויגלה לו כל סתריו סתרי תורה וסתרי דרך ארץ". כאן הכוונה לסוד חברים כאלה, היינו תלמידי חכמים שנמנעים מלקחת חלק בעסקי ציבור.

⁴ גלימה מיוחדת (טוּגָה) המסמלת בעל משרה. ראו מילון אבן שושן. וכאן הוא כנראה המקור.

⁵ עושה עוול או חמס. ראו בראשית רבה צג ו: "בי אדוני - בַּיָּא אתה מעביר עלינו" - דברי יהודה ליוסף בתחילת פרשת ויגש, בדברינו [היו דבריו של יהודה נראים לכל צד](#) בפרשת ויגש.

⁶ כבר הרחבנו לדון במדרש זה בדברינו [אני ואתה עומדים בזירה - או נצחת או נצחתי](#) בפרשת יתרו. שם הדגש היה על החבר שיושב ספון באוהלה של תורה ופטור מטורח הציבור, אך כשיצא לחיים הציבוריים ונטל בהם חלק: "כל טורח הציבור עלי" והוא נענש אם אינו מוחה כשצריך. הדגש שם הוא על הפסוק ממשלי: "בני אם ערבת לרעך, תקעת לזר כפך... נלכדת באמרי פיך...". כאן, הדגש הוא על הפסוק מהפטרת השבת בירמיהו: "שמעו דבר ה' בית יעקב וכל משפחות בית ישראל" שמכוון על הערבות ההדדית בעם ישראל כולו (לא רק המנהיגים), ערבות בין אדם לחברו ובין אדם לחברתו. חוסר הערבות ההדדית שמוליכה לקרע פנימי, מחלוקות ושנאת חינם (ואדישות החברים - קמצא ובר קמצא), היא אולי סיבה נוספת לבחירה בהפטרה זו לשבת שנייה של בין המצרים. אל תמהרו לשקוע באבלות על החורבן, תתמקדו בסיבותיה.

⁷ מישיעיהו אנו למדים לירמיהו שאיננו בא בראש הפטרה בדברי תוכחה, במקל חובלים וזעם, כי אם בדברי נועם ופיתוי. התוכחה, בוא תבוא בהמשך.

⁸ וההמשך שם בשבחו של יתרו: "שעי" שמיעה זכה לחיים ששמע ונתגייר, שנאמר: וישמע יתרו את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו". וכבר הרחבנו לדון בדמותו של יתרו בדברינו [יתרו הוא חובב הוא רעואל](#) בפרשה הנושאת את שמו. ראו גם [דו-שיח משה יתרו](#) בפרשת בהעלותך. על כוחה של השמיעה ועל חשיבותה של האוזן כנותנת סם חיים לכל הגוף (או חו"ח ההפך), יש דרשות רבות ומגוונות. כאן נביא רק את הדרשה שבדברים רבה, בתחילת פרשת האזינו, שפותחת כדרכם של מדרשי ילמדנו בהלכה וממשיכה באגדה ומוסר: "הלכה: אדם מישראל שהיה חושש באזנו, מהו שיהא מותר לרפאותה בשבת? כך שנו חכמים: כל שספק נפשות - דוחה את השבת. וזו, מכת האוזן, אם סכנה היא, מרפאים אותה בשבת. רבותינו אומרים: מבקש אתה שלא לחוש באוזניך, ולא אחד מאיברך? הטה אוזןך לתורה ואתה נוחל חיים ... רבי לוי אמר: האוזן לגוף כקינקל לכלים. שכן הקינקל כמה כלים ניתנים עליו, ואתה נותן מוגמר תחתיו וכולם מתעשנים. כך, מאתים וארבעים ושמונה איברים שבאדם הזה, על ידי האוזן כולן חיים, שנאמר: שמעו ותחי נפשכם". הפטרת השבת היא 'שנייה לפרענות' וירמיהו ממשיך שם בדברי תוכחה קשים ביותר, אך תחילת

פסיקתא דרב כהנא פיסקא יד שמעו – בין שמעו של ירמיהו לשמעו של ישעיהו

"שמעו דבר ה' בית יעקב וכל משפחות בית ישראל" (ירמיה ב ד), אפילו בירידתן הוא קורא אותן "בית ישראל" ... א"ר לוי: למטרונה שהיו לה שני שושבינן, אחד עירוני ואחד בן מדינה.⁹ זה שהיה עירוני היה אומר לה דברים של ניחומים: לא בת טובים את? לא בת גינוסים את?¹⁰ וזה שהיה בן מדינה היה אומר לה דברים של קינתורים: לא בת עניים ירודים את? לא בת סכופים את?¹¹ כך, ירמיה על ידי שהיה עירוני מענתות, היה נכנס לירושלים ואומר לישראל דברים של ניחומים: "שמעו דבר ה' בית יעקב" (ירמיה ב ה) ... ברם ישעיה, על ידי שהיה בן מדינה, מירושלם היה, אומר לישראל דברים של קינתורים: "שמעו דבר ה' קציני סדום האזינו תורת אלוהינו עם עמורה" (ישעיה א י), לא מן פליטתא דעמה דסדום אתון (לא מפליטי עם סדום אתם)?¹²

פסיקתא דרב כהנא פיסקא יד שמעו¹³ - שמעו בנחת ולא בתוכחה

א"ר לוי: למטרונה שהכניסה למלך שני הדסים ואיבדה אחד מהם והיתה מצירה עליו. אמר לה המלך: שמרי את זה,¹⁴ כאילו ששמרת את שניהם. כך, כיון שעמדו ישראל על הר סיני ואמרו: "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" (שמות כד ז). איבדו את נעשה, "עשו להם עגל מסכה" (שמות לב ח).¹⁵ אמר להם הקב"ה: שמרו את נשמע, כאילו ששמרתם שניהם.¹⁶

דבריו, עפ"י המדרש לפחות, היא קריאה לחיים, היא קריאה לשמיעה ולהאזנה, מהם באים חיים לעולם: "שמעו דבר ה' בית יעקב וכל משפחות בית ישראל". אלא שכדי לקבל חיים משמיעה והאזנה, צריך פתיחות ומוכנות לשמיעה והאזנה. הסמל או הדימוי לפתיחות זו שבכוחה להשפיע על כל הגוף (לטוב ולרע) הוא הקינקל הוא כלי מנוקב שהיו נותנים בו אש וקטורת (מוגמר) לתת ריח טוב בבגדים. ראו הספר על כלי המוגמר, אברהם אופיר שמש, [ריח גן עדן – ריחות בשמים וקטורת](#), הוצאת בר אילן תשע"ז.

⁹ בניגוד ללשון ימינו, בן עיר או עירוני, הוא איש הפריפריה, מי שגר בעיירה או כפר גדול ובן מדינה הוא בן עיר גדולה הנקראת גם כך. ראו מסכת מגילה, פרק ב משנה ג: "בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר" ושם בני העיר קוראים את המגילה בארבעה עשר באדר. ראו גם מדרש תהלים (בובר) מזמור טו: "משל לעירוני שנכנס למדינה וראה אותן שמוכרין מיני כתיפין וכל דבר. אמר: מי יכול לשבוע מאלו? אמרו לו חביריו: מי שיש לו מעות הרבה". ומדינה היא עיר, כמו למשל בירושלמי יומא פרק א הלכה א: "בשעריך - לרבות שערי המדינה", ובמסכת פסחים נא ע"א: "מעשה ביהודה והלל בניו של רבן גמליאל שיצאו בקורדקיסון בשבת בבירי, ולעזה עליהן המדינה", ובאבות דרבי נתן נוסח א פרק יח: "למה היה רבי אלעזר דומה? לרוכל שנטל קופתו ונכנס למדינה ובאו בני המדינה ואמרו לו: שמן טוב יש עמך, פולייטין יש עמך", ועוד. כמו העיר מדינה שבחצי האי ערב והיא מקבילה לפוליס ביוונית. אבל מנגד יש גם "מדינה" במובן רחב יותר של אזור, כמו: "ארץ יהודה אין בה משום סיקריקון מפני יישוב המדינה" (תוספתא גיטין פרק ג הלכה ז).

¹⁰ ממשפחה מיוחסת שידועת את מוצאה ושרשרת הדורות. ובימינו, גנום וגנטיקה.

¹¹ סכוף הוא כמו סחוף, היינו, דווי, ירוד, מדוכא, מושפל. ראו אבות דרבי נתן נוסח ב פרק מו: "האומר אלך ואגמול חסד ... שמא אקרא גומל חסד, הרי זה דווי וסכוף". ובראשית רבה פח א: " ... שלא יהיו מונים את ישראל ואומרים להם אומה של דוויים וסכופים אתם".

¹² זה אחד מהמדרשים המעטים בהם ירמיהו הוא המנחם ואילו ישעיהו הוא המוכיח בדברים קשים. ראו פסיקתא רבתי נחמו: "כל מה דאמר ירמיה ופרע, אתא ישעיהו וריפא". ואילו כאן, ירמיהו הקרתני הוא החיובי וישעיהו מהעיר הגדולה הוא הקנתרני (קנטרני, קינתור וקינתור שניהם נכונים). ראו גם ההשוואה הידועה בגמרא חגיגה יג ע"ב עם יחזקאל: "למה יחזקאל דומה - לבן כפר שראה את המלך, ולמה ישעיה דומה - לבן כרך שראה את המלך". שם, למעלתו של ישעיהו, וכאן, לחסרונו. לפעמים, להיות איש העולם הגדול הוא חסרון ולא יתרון. כך או כך, המדרש שלנו עושה את ההשוואה בין "שמעו דבר ה' בית יעקב" של ירמיהו בהפטרות השבת ובין "שמעו דבר ה' קציני סדום" של ישעיהו בשבת חזון הבאה. וכבר העירו חז"ל בגמרא ברכות יט ע"א על סמיכות פסוקים ט-י בפרק א בתחילת ספר ישעיהו: " ... כְּמַעַט כְּסֻדָּם הֵינּוּ לְעַמְרָה דְּמִינּוּ: שְׁמַעוּ דְּבַר ה' קְצִינֵי סֻדָּם הֵאֲזִינוּ תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עַמְרָה", ואמרו: "לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן". אך ככלות הכל, אי אפשר לקחת מישעיהו את ה"שמעו" האחר, זה שראינו בשמות רבה בו פתחנו: "הטו אֲזִינְכֶם וּלְכוּ אֵלֵי שְׁמַעוּ וְתַחֲי נַפְשְׁכֶם".

¹³ **פסיקתא דרב כהנא** ומקבילתה **פסיקתא רבתי** שעוד נראה להלן, מסודרות כידוע על "מעגל השנה", על השבתות המיוחדות (כמו שקלים, חנוכה, החודש, המועדים) ולא על פרשות התורה (ראו סקירה של מדרשים אלה באתר מחלקי המים והפניה לספר [ענת ריזל, מבוא למדרשים](#)) ומקדישות פיסקא מיוחדת לכל אחת משלוש שבתות הפורענות ושבע שבתות הנחמה. לפיכך, הן משמשות מקור חשוב למדרשי הפורענות (מלבד איכה רבה ומדרשי החורבן שבתלמודים כמובן); וביותר, לנבואות הנחמה, שתבואנה ותפרוסנה סוכת שלומן עלינו במהרה בימינו אמן.

¹⁴ את זה שנותר.

¹⁵ בעשיית העגל, אבדו את ה"נעשה".

¹⁶ הקטע עד כאן נמצא גם בשמות רבה כז ט (שהבאנו בתחילת דברינו): "שמעו דבר ה' - משל למלך שאמר לעבדיו שמרו לי ב' כוסות הללו והיה דיאטריטא (כלי זכוכית יקרה). אמר לו: הוי זהיר בהם. עד שהוא נכנס לפלטיין, היה עגל אחד שריו על פתח הפלטיין. נגח העבד ונשבר אחד מהם. והיה העבד עומד ומרתת לפני המלך. אמר לו: למה אתה מרתת? אמר: שנגחני עגל ושב ר אחד משני הכוסות. א"ל המלך: אם כן, דע והיזהר בשני. כך אמר הקב"ה: שני כוסות מזגתם בסיני, נעשה ונשמע. שברתם נעשה עשיתם לפני עגל - היזהרו בנשמע, הוי: שמעו דבר ה' בית יעקב". (שימו לב לדימוי של העגל שנגח את העבד וכך נשברה הכוס של נעשה!). וכן הוא בדברים רבה ג י: "שמע ישראל - רבותינו אומרים: למה הדבר דומה? למלך שקידש מטרונה בשתי מרגליות. אבדה אחת מהן. אמר לה המלך: איבדת אחת, שמרי את השנייה. כך קידש הקב"ה את ישראל בנעשה ונשמע. אבדו את נעשה - שעשו את העגל. אמר להן משה: אבדתן נעשה שמרו נשמע הוי: שמע ישראל". וכבר הארכנו במטיב זה של "שמע ישראל" כתיקון ל"נעשה ונשמע" שנשבר, בדברינו [שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד](#) בפרשת ואתחנן-נחמו. כאן הדגש הוא על שרשת של "שמעו" שמתחילה בשמע ישראל והולכת ומחמירה עקב שלא מקיימים "שמעו".

וכיון שלא שמעו, אמר להם הקב"ה: "שמעו דבר ה' " (ירמיה ב ד), עד שלא תשמעו דברי ירמיה.¹⁷ שמעו דברי תורה, עד שלא תשמעו דברי נבואה.¹⁸ שמעו דברי נבואה, עד שלא תשמעו דברי תוכחות.¹⁹ שמעו דברי תוכחות, עד שלא תשמעו דברי קינתורין.²⁰ שמעו דברי קינתורין, עד שלא תשמעו קל קרנא משרוקיתא (דניאל ג טו).²¹ שמעו בארץ, עד שלא תשמעו חוצה לארץ. שמעו חיים, עד שלא תשמעו מתים. ישמעו אודניכן עד שלא ישמעו גופיכן. ישמעון גופיכן עד שלא ישמעו גרמיכון – "העצמות היבשות שמעו דבר ה' " (יחזקאל לו ד).²²

פסיקתא רבתי פסקא כז שמעו – אם רק תשמרו על השבת ...

דבר אחר: "שמעו דבר ה' ... בית ישראל" - בטלתם כל הדברות.²³ אמרתי: "אנכי ה' אלהיך" (שמות כ ב) – "כחשו בה' ויאמרו לא הוא" (ירמיה ה יב). אמרתי: "לא יהיה לך אלהים אחרים" (שמות כ ב) – "כי מספר עריך היו אלהיך יהודה" (ירמיה ב כח). אמרתי: "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא" (שמות כ ז) – "ואם חי ה' יאמרו אכן לשקר ישבעו" (ירמיה ה ב). אמרתי: "זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ ח) – "את שבתותי חללו" (יחזקאל כ כא). אמרתי: "כבד את אביך ואת אמך" (שמות כ יב) – "אב ואם הקלו בך" (יחזקאל כב ז). אמרתי: "לא תרצה, לא תנאף, לא תגנוב" (שמות כ יג) – "הגנוב ורצוח ונאוף והשבע לשקר וקטר לבעל" (ירמיה ז ט). אמרתי: "לא תענה ברעך עד שקר" (שמות כ יג), הכתוב מדבר: "כי קמו בי עדי שקר ויפח חמס" (תהלים כז יב).²⁴ אמרתי: "לא תחמוד בית רעך" (שמות כ יד) – "וחמדו שדות וגזלו" (מיכה ב ב). עמי, הרי בטלתם כל הדברות, אפילו דבר אחד אם קיימתם ואני סולח לכם. ואיזה הדבר הזה? - זה יום השבת, שכן הוא אומר לירמיה: "לא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת" (ירמיה יז כב), "ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת" (שם שם כז) – "כי לחרבה תהיה הארץ" (שם ז ד). לכך נאמר: "שמעו דבר ה' בית יעקב", ואין "דבר" אלא שבת, שנאמר: "ממצוא חפצך ודָּבָר דְּבָר" (ישעיה נח יג),²⁵ וכן הכתוב אומר: "ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתותי תשמרו" (שמות לא יג).²⁶

¹⁷ כאן עובר הדרשן לטון תקיף יותר. כיוון שלא קיימו גם את ה"נשמע", גם לא את "שמע ישראל", הנה מגיעים דברי ירמיהו "שמעו דבר ה' בית יעקב" שאולי מתחילים במקל נעם כהזדמנות של הרגע האחרון, אבל המשכם במקל חובלים וזעם, כפי שאנו למדים מהמשך פרק ב בירמיהו. (ועל מנת לסיים בל"ז בדבר טוב, מדלגים האשכנזים לתחילת פרק ג והספרדים לתחילת פרק ד).

¹⁸ ראו מסכת נדרים כב ע"ב: "אמר רב אדא ברבי חנינא: אלמלא חטאו ישראל - לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד, שערכה של ארץ ישראל הוא". דברי הנביאים באו רק משום שחטאו ישראל ואפשר לומר שהרווחנו אותם (במרכאות ובלי מרכאות) ביושר (במרכאות ובלי מרכאות).

¹⁹ נראה שהדרשן ממשיך כאן את דרשת רב אדא ברבי חנינא שבגמרא נדרים בהערה הקודמת, מהנביאים לכתובים. ראו שם שדרשת רב אדא נשענת על הפסוק בקהלת א יח: "כִּי יָרַב חֶקְמָה רַב פְּעֵס וכו' " וקוראת אותה הפוך: רוב הכעס, הביא לרוב החכמה. והכתובים הלוא נקראים ספרות החכמה.

²⁰ חזרה לנביאים, לאותן נבואות קשות שאנו קוראים בשלושת השבועות, או שמא נמשיך בשרשרת לספרות הבאה שלאחר הכתובים. לעולם המדרש ותוכחות הדרשנים כגון דרשה זו המזינה (מקיימת) את עצמה?

²¹ דברי נבוכדנצר לחנניה, מישראל ועזריה, שבהישמע קול הקרן והחליל, הם מצווים להשתחוות לצלם שעשה. ראו שם.

²² וכן הוא במדרש זוטא - איכה (בובר) פרשה א: "שמעו דבר ה' בית יעקב (ירמיה ב ד). אמר להם הקב"ה לישראל: שמעו דברי תורה עד שלא תשמעו דברי נביאים. שמעו דברי נביאות עד שלא תשמעו דברי תוכחות, שמעו דברי תוכחות עד שלא תשמעו דברי קינתורין ... שמעו בארץ, עד שלא תשמעו בחוץ לארץ. שמעו חיים, עד שלא תשמעו מתים ... הדא הוא דכתיב: כה אמר ה' העצמות היבשות שמעו דבר ה' (יחזקאל לו ז ד)". וכן הוא בקהלת רבה פרשה ד סימן ג: "ר' יהודה בר' סימון פתר קרייא ביחזקאל. בשעה שעמד על הבקעה ואמר: העצמות היבשות שמעו דבר ה' (יחזקאל לו ז), מיד: ותקרבו עצמות עצם אל עצמו וגו'. אמר להם: בתחילה אמרתי לכם: שמעו דבר ה' בית יעקב (ירמיה ב) ולא שמעתם. ועכשיו שמעתם. בחייכם לא שמעתם, במיתתכם שמעתם! על אותה שעה נאמר: ושבח אני את המתים כגון אני וחבורתי". כאן הטון של "שמעו דבר ה' בית יעקב" של הפטרת השבת הוא קשה וחריף והולך עד חזון העצמות היבשות של יחזקאל. וחזון זה עצמו, נראה מכאן שכוונתו לאותו הדור, שגלה אחרי חורבן בית ראשון ולא זכה לחזור אחרי תום שבעים שנות הגלות בבבל ולפיכך, יזכה לקום לתחייה ולחזור. והכל על התפר שבין חורבן בית ראשון ושיבת ציון. ראו מגוון הדעות בגמרא סנהדרין צב ע"ב על "מתים שהחיה יחזקאל". אח"כ, הורחב נושא תחיית המתים ע"י חז"ל למשהו עתידי ורחב בהרבה ולא נאריך בכך.

²³ פסיקתא רבתי מתחיל בתוכחה גדולה ולכאורה מבין את הפסוק: "שמעו דבר ה' בית יעקב" לחומרה וממשיך את הקו של המדרש בו סיימנו (ושלא כמדרשים שראינו בתחילת דברינו).

²⁴ הדרשן לא מצליח למצוא פסוק מהנביאים על "עד שקר" ולפיכך מגייס את הכתובים. וגם אנחנו לא מצאנו גם לא בעזרת המחשב. אבל יכול היה להיעזר בפסוק הקודם מירמיהו ז ט: " ... והישבע לשקר וכו' ".

²⁵ ראו גמרא שבת ק"ג ע"א וכן קנ ע"א שמפסוק זה לומדים על כיבוד השבת גם בדברים שאינם איסור מלאכה גופא, גם "עובדין דחול", כגון: "שלא יהא דבורך של שבת, כדבורך של חול" וזהו מקור הפיוט: "חפציק אסורים וגם לחשוב חשבונות. הרהורים מותרים וכו' ". ראו גם ויקרא רבה לד טז על אמו של ר' שמעון בר יוחאי שהרבתה לדבר בשבת וגער בה, ועל חסיד אחד שנמנע מלתקן פרצה שנפלה בשבת וחשב לתקנה, ועל השאלה מדוע מותר לומר: "פרנסנו וכלכלנו" בשבת.

²⁶ ראו מקבילה בפסיקתא דרב כהנא פסקא יג - דברי ירמיהו, שהוא אולי המקור, המסתיימת בלא תחמוד: "אני אמרתי להם לא תחמוד (שמות כ יד), והם לא עשו כן אלא: וחמדו שדות וגזלו בתים ונשאו (מיכה ב ב)". אבל כאן, בפסיקתא רבתי, יש המשך ויש תקנה. יש "דבר אחד" שאם תקיימו, ייסלח לכם חילול כל עשרת הדברות. ואיזה הוא? זה כיבוד השבת! זאת, למרות שהשבת היא חלק מעשרת הדברות וכבר אמר המדרש לעיל, עפ"י פסוק מירמיהו, שחילולו גם את השבת ושהארץ נדונה לחורבן בשל כך. בכל

שבת שלום
חזק חזק ונתחזק
מחלקי המים

מים אחרונים: עוד דרשה אחרונה מפסיקתא רבתי פיסקא כז על הפסוק שלנו: "שמעו דבר ה' - שאם יבואו שמועות רעות עליכם לא יזיקו אתכם, וכן הוא אומר: משמועה רעה לא יירא (תהלים קיב ז). למה? נכון לבו בטוח בה' (שם)".

זאת, כיבוד השבת "ממצוא חפצך ודבר דבר", לשנות את הדיבור בשבת שלא יהיה כיום חול, ללבוש בגדי שבת (שלא תהא עטיפתך בשבת כעטיפתך בחול, ירושלמי פאה ח ז), יכול למנוע את החורבן, שהרי כנסת ישראל היא בת זוגו של יום השבת משלא נמצא לה בן זוג בימי הבריאה (בראשית רבה יא ח, פסיקתא רבתי פיסקא כג - 'הדברות פ' תליתאה). ראו דברינו [מקדש ישראל והשבת](#) וכן [שבחי השבת וברכתה](#) בפרשת בראשית. וכל זאת למדים מהפסוק הפותח את הפטרת השבת: "שמעו דבר ה' בית יעקב!" נראה שיש כאן לימוד ומסר חשוב של כיבוד השבת דווקא בשלושת השבועות וימי בין המצרים ("אין אבילות בשבת"). ראו דברינו [כבוד השבת ותשעה באב](#).